

พลวัตสาเหตุการขาดเสถียรภาพมูลค่าทุเรียนไทย: การวิเคราะห์เชิงประจักษ์
ช่วงปี พ.ศ. 2548–2566

Dynamics of Value Instability in Thai Durian:
An Empirical Analysis of Demand and Supply Shifts (2005–2023)

ธงชัย ศรีเบญจโชติ^{1*}, สุรีย์พร พานิชัตรา² และ กัลยรัตน์ เจียมโฆสิต³
(Thongchai Sribenjachot^{1*}, Sureeporn Phanichatra² and Kanyarut Jeamkosith³)

¹⁻³ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี
Faculty of Management Science, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi, Thailand

*Corresponding author: E-mail: thongchai.s@rbru.ac.th

Article history:

Received 19 December 2025

Revised 17 March 2026

Accepted 14 April 2026

SIMILARITY INDEX = 2.41 %

บทคัดย่อ

ทุเรียนเป็นสินค้าเกษตรส่งออกที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะหลังปี พ.ศ. 2558 ส่งผลให้พื้นที่เพาะปลูก ปริมาณผลผลิต และราคาทุเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังอยู่ในสถานะผู้รับราคา ทำให้รายได้มีความผันผวนตามการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์และอุปทาน ขณะที่งานวิจัยที่ผ่านมาได้ศึกษาปัญหาดังกล่าวในบริบทโครงสร้างตลาดเดิม จึงอาจไม่สามารถอธิบายความผันผวนในช่วงที่ตลาดทุเรียนไทยพึ่งพาการส่งออกไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นหลักได้อย่างครอบคลุม ดังนั้นเพื่อสนับสนุนการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมในการลดความเสี่ยงด้านรายได้ของเกษตรกร การศึกษานี้จึงมุ่งวิเคราะห์และเปรียบเทียบสาเหตุของการขาดเสถียรภาพของมูลค่าทุเรียนระหว่างช่วงก่อนและหลังการขยายตัวของตลาดส่งออกจีน โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิแบบอนุกรมเวลาด้านราคาที่ได้รับ ปริมาณผลผลิต และมูลค่าผลผลิต ระหว่างปี พ.ศ. 2548-2566 จากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรและกรมศุลกากร การวิเคราะห์ใช้ดัชนีการขาดเสถียรภาพ (Instability Index) ร่วมกับสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เพื่อระบุสาเหตุของการขาดเสถียรภาพ ผลการวิจัยพบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2548-2557 การขาดเสถียรภาพมูลค่าผลผลิตมีสาเหตุหลักจากการเปลี่ยนแปลงเส้นอุปทาน ภายใต้สภาวะที่เส้นอุปสงค์มีความยืดหยุ่นน้อย ในขณะที่ช่วงปี พ.ศ. 2558-2566 การขาดเสถียรภาพมีสาเหตุหลักจากการเปลี่ยนแปลงเส้นอุปสงค์ ภายใต้สภาวะที่เส้นอุปทานมีความยืดหยุ่นมาก การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนการปรับตัวของอุตสาหกรรมทุเรียนไทยภายใต้อิทธิพลของตลาดโลก โดยเฉพาะตลาดจีนที่เติบโตอย่างรวดเร็วภายหลังข้อตกลงเขตการค้าเสรี

คำสำคัญ: ทุเรียน ความยืดหยุ่น ความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร การค้าไทย-จีน

Abstract

Durian has become a rapidly expanding agricultural export, particularly since 2015, with significant increases in cultivated area, output, and prices. However, most farmers remain price takers, which causes income to fluctuate according to changes in supply and demand. Prior studies have examined these issues within the framework of traditional market structures; however, such models fail to account for the volatility observed during the period of Thai durian's heavy export reliance on the People's Republic of China. This research aims to examine the level and causes of instability in the value of durian received by farmers. The study utilizes secondary time-series data comprising farm-gate prices, production volumes, and production values from 2005 to 2023 from the Office of Agricultural Economics and the Customs Department. The analysis applies the Instability Index in conjunction with the coefficient of determination (R^2) to identify the underlying causes of value instability. The results reveal that during 2005-2014, the primary source of volatility in production value was primarily driven by shifts in the supply curve amidst relatively inelastic demand. Conversely, from 2015 to 2023, instability was predominantly driven by shifts in the demand curve coinciding with high supply elasticity. This shift reflects the adaptation of Thailand's durian industry in response to the influence of global markets, particularly China's rapidly growing market following the implementation of free trade agreements.

Keywords: Durian, Elasticity, Agricultural Price Volatility, Thai-China Trade.

1. บทนำ

ทุเรียนเป็นสินค้าเกษตรสำคัญของประเทศไทยโดยเฉพาะด้านการส่งออก โดยเฉพาะภายหลังปี พ.ศ. 2558 ซึ่งตลาดส่งออกมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้โครงสร้างการผลิตทุเรียนของไทยเปลี่ยนแปลงไป ทั้งการเพิ่มขึ้นของพื้นที่เพาะปลูก ปริมาณผลผลิตตอบสนองต่อแรงจูงใจด้านราคาและอุปสงค์จากตลาดต่างประเทศ โดยมีการขยายพื้นที่ปลูกทุเรียนจาก 729,036 ไร่ ในปี พ.ศ. 2551 เป็น 1,571,162 ไร่ ในปี พ.ศ. 2566 และมีพื้นที่ให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นจาก 667,970 ไร่ เป็น 1,060,031 ไร่ ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตทุเรียนเพิ่มขึ้นจาก 638,159 ตัน เป็น 1,480,382 ตัน ในช่วงเวลาเดียวกัน ราคาทุเรียนที่เกษตรกรขายได้ปรับตัวสูงขึ้นจากเฉลี่ย 20.93 บาทต่อกิโลกรัม เป็น 98.07 บาทต่อกิโลกรัม (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567)

แต่เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในสถานะผู้รับราคา (Price Taker) และไม่สามารถกำหนดเงื่อนไขการซื้อขายในตลาดได้ การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์และอุปทานในแต่ละช่วงเวลาจึงส่งผลโดยตรงต่อระดับราคา ปริมาณ และมูลค่าผลผลิตที่เกษตรกรได้รับ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการขาดเสถียรภาพของรายได้ จากการทบทวนวรรณกรรมที่ศึกษาสาเหตุการขาดเสถียรภาพในรายได้จากการขายทุเรียนของเกษตรกร พบว่าปัจจัยด้านอุปทานเป็นสาเหตุสำคัญของความผันผวนดังกล่าว (สาคร บัวบาน, 2546) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยดังกล่าวดำเนินการในช่วงปี พ.ศ. 2535-2545 ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนที่โครงสร้างตลาดทุเรียนของไทยจะเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ จากการพึ่งพาตลาดภายในประเทศและผู้ซื้อหลายรายในภูมิภาค มาสู่การส่งออกไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นตลาดหลัก โดยเฉพาะก่อนการขยายตัวของตลาดส่งออกไปยังประเทศจีนและการเปิดเสรีการค้าภายใต้กรอบความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับจีน (FTA) ซึ่งทำให้รูปแบบการค้าและโครงสร้างตลาดทุเรียนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ดังนั้นข้อค้นพบจากงานวิจัยในอดีตอาจไม่สามารถอธิบายสถานการณ์ความผันผวนของตลาดทุเรียนในบริบทปัจจุบันได้อย่างครอบคลุม อีกทั้งในปัจจุบันยังขาดงานวิจัยที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสาเหตุการขาดเสถียรภาพของมูลค่าทุเรียนในช่วงเวลาที่โครงสร้างตลาดแตกต่างกันอย่างชัดเจน ซึ่งหากไม่ทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงของการขาดเสถียรภาพ นโยบายที่กำหนดขึ้นอาจจะนำมาใช้แก้ปัญหาไม่ตรงจุดและก่อให้เกิดความเสียหายทางรายได้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ในการศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาเปรียบเทียบสาเหตุของการขาดเสถียรภาพในมูลค่าทุเรียนระหว่างช่วงก่อนและหลังการขยายตัวของตลาดส่งออกไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ช่วงเวลา ได้แก่ ช่วงปี พ.ศ. 2548-2557 ซึ่งเป็นช่วงก่อนการขยายตัวของตลาดส่งออกจีนอย่างรวดเร็ว และช่วงปี พ.ศ. 2558-2566 ซึ่งเป็นช่วงที่ตลาดส่งออกทุเรียนของไทยพึ่งพาประเทศจีนในระดับสูง เพื่อเปรียบเทียบระดับและสาเหตุของการขาดเสถียรภาพของมูลค่าทุเรียนที่เกษตรกรได้รับในแต่ละช่วงเวลา ผลการศึกษาจะช่วยให้เกษตรกร ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐสามารถเข้าใจกลไกความผันผวนของตลาดทุเรียนได้อย่างชัดเจน และนำไปสู่การกำหนดนโยบายหรือมาตรการที่เหมาะสมในการลดความเสี่ยงทางรายได้ของเกษตรกร ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมทุเรียนของประเทศไทยให้มีความมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อตรวจสอบระดับของการขาดเสถียรภาพ และวิเคราะห์สาเหตุของการขาดเสถียรภาพของมูลค่าทุเรียนที่เกษตรกรได้รับ

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง/กรอบแนวคิด

2.1 ตลาดแข่งขันสมบูรณ์และเสถียรภาพของราคา

ในทางทฤษฎี ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ผู้ซื้อและผู้ขายไม่มีอำนาจในการกำหนดราคา แต่ต้องยอมรับราคาตลาดซึ่งเรียกว่าราคาดุลยภาพ (Equilibrium Price) คือ ระดับราคาที่ปริมาณอุปสงค์เท่ากับปริมาณอุปทานของสินค้า ซึ่งเป็นจุดที่ผู้ซื้อเต็มใจซื้อในปริมาณเท่ากับที่ผู้ขายเต็มใจขายพอดี เมื่อมีปัจจัยใดทำให้เส้นอุปสงค์และ/หรือเส้นอุปทานเลื่อนไปจากตำแหน่งเดิม ระบบตลาดจะปรับเข้าสู่จุดดุลยภาพใหม่ โดยระดับราคาดุลยภาพและปริมาณดุลยภาพที่เกิดขึ้นจะเพิ่มขึ้นหรือลดลง ขึ้นอยู่กับขนาดและทิศทางของการเลื่อนตัวของเส้นอุปสงค์และ/หรือเส้นอุปทาน

เสถียรภาพของราคา (Price Stability) มักพิจารณาจากความถี่และขนาดของการเปลี่ยนแปลงราคาในช่วงเวลาหนึ่ง หากการราคามีการเปลี่ยนแปลงบ่อยและในระดับที่ผันผวนสูง ย่อมสะท้อนถึงภาวะที่ขาดเสถียรภาพด้านราคา เสถียรภาพของราคาไม่เพียงขึ้นอยู่กับ การเลื่อนตัวของอุปสงค์และอุปทาน แต่ยังขึ้นอยู่กับ ความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทาน สินค้าที่มีอุปสงค์และอุปทานยืดหยุ่นมากจะรักษาเสถียรภาพราคาคือว่าสินค้าที่มีความยืดหยุ่นน้อย เพราะเมื่อเกิดแรงกระทบปริมาณจะปรับตัวได้มากกว่าราคา ซึ่งสำหรับสินค้าเกษตรทั่วไปอุปสงค์และอุปทานมักมีความยืดหยุ่นน้อย จึงทำให้ราคาปรับตัวสูงและมีความผันผวนมากกว่า นอกจากนี้ การปรับตัวของตลาดที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพจะช่วยลดความผันผวนของราคาได้ หากมีการปรับตัวช้าราคาจะผันผวนมากขึ้น สำหรับทุเรียนซึ่งเป็นไม้ผลยืนต้นที่ต้องใช้ระยะเวลาในการปลูก 5-7 ปีก่อนให้ผลผลิต ทำให้ปริมาณผลผลิตไม่สามารถปรับตัวตามความผันผวนของราคาได้อย่างทันท่วงที อุปทานจึงมีความยืดหยุ่นน้อย (inelastic supply) ในระยะสั้น แต่ในระยะยาวอุปทานสามารถปรับตัวได้ผ่านการขยายพื้นที่เพาะปลูกเมื่อราคาสูงขึ้นจะทำให้ปริมาณอุปทานเพิ่มขึ้นอย่างมาก (บรรลุ พุฒิกร และคณะ, 2549)

2.2 การวิเคราะห์การขาดเสถียรภาพและดัชนีการขาดเสถียรภาพ

การขาดเสถียรภาพ (Instability) หมายถึง การแปรผันในระยะสั้นจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงตามปกติของตัวแปร (พลเทพ ตันธวัชชากรม, 2540) การวัดระดับการขาดเสถียรภาพนิยมใช้ดัชนีการขาดเสถียรภาพ (Instability Index) ซึ่งคำนวณจากค่าเฉลี่ยของร้อยละของการเบี่ยงเบนในแต่ละปีจากแนวโน้มปกติ 5 วิธี ได้แก่ วิธีที่ 1) วิธีค่าความแปรปรวนของลอการิทึมตามแนวคิดของคอปพ็อก (Coppock's Log-variance) วิธีที่ 2) วิธีเบี่ยงเบนร้อยละเฉลี่ยจากเส้นแนวโน้ม (An Average Percentage Deviation from the Least Squares Trend Line) วิธีที่ 3) วิธีค่าเฉลี่ยเคลื่อนที่ 5 ปี (Deviation from a Five-Year Moving Average Index) วิธีที่ 4) วิธีของสหประชาชาติ (United Nation's Method) และวิธีที่ 5) วิธีการคำนวณส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากแนวโน้ม (Normalized Standard Deviation of the Residual form Trend) (วาฐิณี ตันศรีสวัสดิ์, 2545)

ในการศึกษานี้เลือกใช้วิธีที่ 5 วิธีการคำนวณส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากแนวโน้ม เนื่องจากเป็นวิธีที่สามารถแยกองค์ประกอบแนวโน้มออกจากข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ค่าดัชนีสะท้อนระดับความผันผวนที่แท้จริงของตัวแปรที่ศึกษาเมื่อเปรียบเทียบกับวิธีอื่น

2.3 การวิเคราะห์สาเหตุการขาดเสถียรภาพ

การวิเคราะห์สาเหตุของการขาดเสถียรภาพของมูลค่าผลผลิต Koomsup (1978) ได้เสนอกรอบการวิเคราะห์เพื่อจำแนกสาเหตุว่าเกิดจากการเลื่อนของอุปสงค์หรืออุปทานภายใต้ระดับความยืดหยุ่นที่ต่างกัน โดยสามารถจำแนกได้ 4 กรณี ได้แก่ กรณีที่ 1 การเลื่อนไปของเส้นอุปทานโดยเส้นอุปสงค์มีความยืดหยุ่น

น้อย (Supply Shift and Inelastic Demand) กรณีที่ 2 การเลื่อนไปของเส้นอุปทานโดยเส้นอุปสงค์มีความยืดหยุ่นมาก (Supply Shift and Elastic Demand) กรณีที่ 3 การเลื่อนไปของเส้นอุปสงค์โดยเส้นอุปทานมีความยืดหยุ่นน้อย (Demand Shift and Inelastic Supply) กรณีที่ 4 การเลื่อนไปของเส้นอุปสงค์โดยเส้นอุปทานมีความยืดหยุ่นมาก (Demand Shift and Elastic Supply)

การจำแนกสาเหตุการขาดเสถียรภาพนี้ช่วยให้สามารถเชื่อมโยงรูปแบบความผันผวนของราคาและปริมาณเข้ากับสาเหตุเชิงโครงสร้างว่าการขาดเสถียรภาพของมูลค่ามาจากด้านอุปสงค์หรืออุปทานเป็นหลัก

2.4 สถานการณ์การผลิต การส่งออก และราคาทุเรียนของประเทศไทย

2.4.1 การผลิตทุเรียน

ข้อมูลจากศูนย์ข้อมูลเกษตรแห่งชาติ (2565) และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567) พบว่าประเทศไทยมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนจากปี พ.ศ. 2551 เป็น 2 เท่า โดยมีพื้นที่ปลูก 729,036 ไร่ เพิ่มขึ้นเป็น 1,571,162 ไร่ในปี พ.ศ. 2566 ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นจาก 638,159 ตัน เป็น 1,480,382 ตัน ราคาที่เกษตรกรได้รับเพิ่มขึ้นจาก 20.93 บาทต่อกิโลกรัมเป็น 98.07 บาทต่อกิโลกรัม การขยายตัวอย่างรวดเร็วนี้ส่งผลให้เกษตรกรจำนวนมากเปลี่ยนจากการปลูกพืชแบบดั้งเดิม เช่น ยางพาราและปาล์มน้ำมัน มาปลูกทุเรียนแทน เนื่องจากให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า (Jittamai et al., 2025) พื้นที่เพาะปลูกทุเรียนได้ขยายจากภาคตะวันออกและภาคใต้ไปทั่วประเทศ โดยจังหวัดที่มีพื้นที่เพาะปลูกมาก ได้แก่ จันทบุรี ระยอง ตราด ชุมพร ยะลา นครศรีธรรมราช ระนอง นราธิวาส และสงขลา

2.4.2 การส่งออกทุเรียน

ทุเรียนเป็นสินค้าเกษตรที่ประเทศไทยส่งออกสูงสุดเป็นมูลค่าถึง 139,539 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2566 ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความต้องการทุเรียนที่เพิ่มสูงขึ้นมากโดยเฉพาะในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งถือได้ว่าเป็นตลาดส่งออกสินค้าเกษตรอันดับหนึ่งของไทย ในปี 2566 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนนำเข้าทุเรียนสดมากถึง 1.4 ล้านตัน โดยเป็นทุเรียนสดที่นำเข้าจากประเทศไทย 928,976 ตัน คิดเป็นร้อยละ 65.15 ของปริมาณการนำเข้าทุเรียนทั้งหมด (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2567)

จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567) และกรมศุลกากร (2567) พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2548–2566 ปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นประมาณ 3.56 เท่า จาก 255,610 ตัน เป็น 912,476 ตัน โดยมีสัดส่วนการส่งออกต่อผลผลิตเฉลี่ยที่ร้อยละ 58.23 เมื่อแบ่งเป็นสองช่วง ช่วงปี พ.ศ. 2548–2557 มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 4.72 และสัดส่วนการส่งออกต่อผลผลิตเฉลี่ยร้อยละ 52.08 ขณะที่ช่วงปี พ.ศ. 2558–2566 มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 10.02 และสัดส่วนการส่งออกต่อผลผลิตเฉลี่ยร้อยละ 65.06

มูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นถึง 20.6 เท่า จาก 6,232 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2548 เป็น 128,441 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2566 โดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 19.23 ผลกระทบจากข้อตกลง FTA สูงอย่างเห็นได้ชัด โดยในช่วงปี พ.ศ. 2548–2557 มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยเพียงร้อยละ 7.88 แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2558–2566 อัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 30.54

2.4.3 ราคาทุเรียน

ข้อมูลราคาทุเรียนที่เกษตรกรได้รับแสดงความผันผวนที่มีนัยสำคัญในช่วงปี พ.ศ. 2548–2566 ในช่วงแรก (พ.ศ. 2548–2552) ระดับราคาอยู่ในช่วง 20–30 บาทต่อกิโลกรัม โดยเริ่มต้นที่ 21.05 บาทต่อกิโลกรัม หลังจากนั้นราคามีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนมีราคาสูงขึ้นไปถึงเกินกว่า 100 บาทต่อกิโลกรัมในปี

พ.ศ. 2563 อยู่ที่ 109.13 บาทต่อกิโลกรัม ในปี พ.ศ. 2564–2565 ราคายังคงอยู่ในระดับสูงกว่า 100 บาทต่อกิโลกรัม (109.77 และ 110.56 บาทต่อกิโลกรัม) แต่อัตราการเปลี่ยนแปลงชะลอตัวลง ในปี พ.ศ. 2566 ราคาลดลงเหลือ 103.78 บาทต่อกิโลกรัม ความผันผวนของราคานี้สะท้อนถึงความไม่มั่นคงทางด้านรายได้ของเกษตรกรทุเรียน

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 งานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์การขาดเสถียรภาพ

มีงานวิจัยจากต่างประเทศที่วิเคราะห์เกี่ยวกับการขาดเสถียรภาพของรายได้จากการส่งออก ผลการศึกษาพบว่าในประเทศกำลังพัฒนาที่พึ่งพาการส่งออกสินค้าขั้นปฐม มีระดับการขาดเสถียรภาพสูงกว่าประเทศพัฒนาแล้วที่ส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม (Coppock, 1962; Massel, 1964, 1970; Naya, 1973) สำหรับในประเทศไทย งานวิจัยในช่วงแรกได้มุ่งวิเคราะห์การขาดเสถียรภาพของการส่งออก ตัวอย่างเช่น เช่น Wonghanchao (1970) วิเคราะห์การขาดเสถียรภาพทางการค้าระหว่างประเทศของไทย Limprapat (1971, 1979) ศึกษาความไม่เสถียรของรายได้จากการส่งออกและผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย Koomsup (1978) วิเคราะห์สาเหตุการขาดเสถียรภาพของสินค้าส่งออกที่สำคัญ 14 ชนิด นิศานาถ สุคนธปฏิภาค (2528) ได้วิเคราะห์สาเหตุของการขาดเสถียรภาพของสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกที่สำคัญ วาจิณี ตันศรีสวัสดิ์ (2545) ศึกษาปัญหาการขาดเสถียรภาพในรายได้จากการส่งออกสินค้าเกษตร ผลการศึกษาชี้ว่าการขาดเสถียรภาพของการส่งออกของไทยมักมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านอุปทานเป็นหลัก ส่วนการศึกษาของพลเทพ ตันธวัชขารมณ (2540) ที่วิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของความไม่เสถียรของการส่งออกสินค้าไทยในช่วงปี 2523–2539 พบว่าสาเหตุสำคัญมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านอุปสงค์เป็นหลัก ผลการศึกษาเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าทั้งอุปสงค์และอุปทานสามารถเป็นแหล่งที่มาของความไม่เสถียรได้ ขึ้นอยู่กับโครงสร้างตลาดและช่วงเวลา

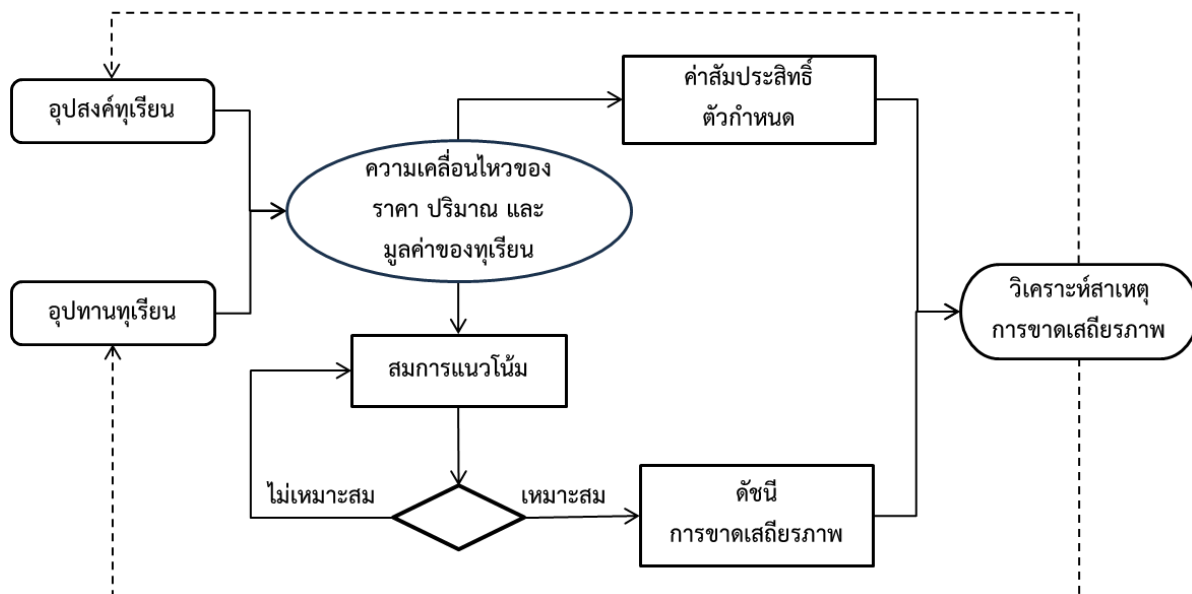
นอกจากนี้ยังมีผู้ประยุกต่วิธีการวิเคราะห์การขาดเสถียรภาพมาใช้ในการวิเคราะห์การขาดเสถียรภาพของรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร เช่น จงกล สุวรรณไศละ (2547) วิเคราะห์องค์ประกอบของการขาดเสถียรภาพในราคาและรายได้ของอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาล สาคร บัวบาน (2546) ศึกษาสาเหตุการขาดเสถียรภาพในรายได้จากการขายทุเรียนของเกษตรกรและพบว่าเกิดจากการเปลี่ยนแปลงอุปทานเป็นหลัก โดยอุปสงค์มีความยืดหยุ่นน้อย ฤติวรรณ ยิ่งยง และคณะ (2556) ศึกษาสาเหตุการขาดเสถียรภาพทางด้านมูลค่าของมังคุดในตลาดต่างๆ พบว่า ในระดับตลาดแหล่งผลิตการขาดเสถียรภาพของมูลค่ามังคุดมีสาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงของอุปทาน โดยที่อุปสงค์มีความยืดหยุ่นน้อย ส่วนในตลาดระดับอื่นๆ ได้แก่ ตลาดขายส่ง ตลาดขายปลีก และตลาดส่งออก มีสาเหตุของการขาดเสถียรภาพของมูลค่ามังคุดจากการเปลี่ยนแปลงของอุปทาน โดยที่อุปสงค์มีความยืดหยุ่นมาก

2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับราคาทุเรียน

การเคลื่อนไหวของราคาทุเรียนสามารถอธิบายได้ว่าเป็นผลจากทั้งด้านปริมาณผลผลิตตามฤดูกาล โครงสร้างตลาด และพฤติกรรมของผู้บริโภค ทำให้ราคามีความผันผวนสูงและตอบสนองต่อคุณภาพและความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้บริโภคมากกว่าสินค้าเกษตรทั่วไป การศึกษาของ Nida et al. (2018) พบว่า ผู้บริโภคมีช่วงราคาที่ยอมรับได้ สะท้อนผ่านการวิเคราะห์ความอ่อนไหวต่อราคา ภายในช่วงดังกล่าว ผู้บริโภครู้สึกว่าราคาเหมาะสมกับคุณภาพทั้งด้านรสชาติ ขนาด และความหนาของเนื้อ Damayani et al. (2021) พบว่า ผู้บริโภคจำนวนมากยอมรับการจ่ายในระดับราคาที่สูงกว่าราคาปกติ หากเชื่อมั่นในคุณภาพและได้รับความพึงพอใจ Sangdang et al. (2025) พบว่าราคาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อทุเรียนอย่างมีนัยสำคัญ

การศึกษาของ Jittamai et al. (2025) พบว่า การรับรองแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ (GI) ช่วยให้เกษตรกรสามารถขายทุเรียนในราคาที่สูงกว่าในตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

กรอบแนวคิด

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

เนื่องจากทุเรียนเป็นผลไม้ที่มีเป็นลักษณะคล้ายตลาดแข่งขันสมบูรณ์ จึงทำให้เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาผลผลิตได้ตามความต้องการ แต่ต้องเป็นผู้รับราคา (Price Taker) ซึ่งกำหนดมาจากอุปสงค์และอุปทานของตลาด ทำให้เมื่ออุปสงค์และ/หรืออุปทานของทุเรียนเปลี่ยนแปลงไป โดยในแต่ละปีอุปสงค์และ/หรืออุปทานของทุเรียนมีความแตกต่างกันทำให้เกิดความเคลื่อนไหวของราคา ปริมาณ และมูลค่าของทุเรียน ก่อให้เกิดการขาดเสถียรภาพของราคา ปริมาณและมูลค่าของทุเรียน ในการวิเคราะห์สาเหตุของการขาดเสถียรภาพดังกล่าว ทำได้โดยการประมาณค่าสมการแนวโน้มของราคา ปริมาณและมูลค่าของทุเรียนเพื่อหาดัชนีการขาดเสถียรภาพ และนำไปวิเคราะห์ร่วมกับค่าสัมประสิทธิ์ตัวกำหนด เพื่อวิเคราะห์ว่าการขาดเสถียรภาพดังกล่าวเกิดมาจากการผันแปรทางด้านอุปสงค์หรืออุปทาน ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) แบบอนุกรมเวลา ทางด้านราคา ปริมาณ และมูลค่าผลผลิตทุเรียน ในช่วงปี พ.ศ. 2548–2566 จากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.1 สร้างสมการแนวโน้ม

นำข้อมูลอนุกรมเวลาทางด้านราคา ปริมาณ และมูลค่าของทุเรียน สร้างสมการแนวโน้มที่เหมาะสม โดยใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Least Square Method) เพื่อหาสมการแนวโน้มจากรูปแบบสมการ 3 รูปแบบ ได้แก่ สมการเอกซ์โพเนนเชียล (Exponential Trend) สมการเส้นตรง (Linear Trend) และสมการพาราโบลา (Parabola Trend)

3.2.2 คำนวณดัชนีการขาดเสถียรภาพ

คำนวณหาดัชนีการขาดเสถียรภาพ (Instability Index) โดยวิธีการคำนวณส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากแนวโน้ม (Normalized Standard Deviation of the Residual form Trend) เพื่อตรวจสอบระดับการขาดเสถียรภาพของทุเรียน ประกอบด้วย ระดับการขาดเสถียรภาพของมูลค่าผลผลิต (RI) ระดับการขาดเสถียรภาพของราคา (PI) และระดับการขาดเสถียรภาพของปริมาณ (QI) โดยมีสูตรการคำนวณ ดังนี้

$$I = \frac{100}{\bar{X}} \sqrt{\frac{\sum_{t=1}^N (X_t - \hat{X}_t)^2}{N}}$$

โดยที่

X_t	หมายถึง	ข้อมูลจริงของตัวแปรที่ศึกษาปีต่อปีในปีที่ t
$\hat{X}_t$	หมายถึง	ค่าประมาณที่ได้จากสมการแนวโน้มของปีที่ t
$\bar{X}$	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยของข้อมูลจริง
N	หมายถึง	จำนวนปีที่ทำการศึกษา

1) คำนวณค่าสัมประสิทธิ์ตัวกำหนด (R^2) ที่ได้จากการประมาณค่าสมการความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงมูลค่าของทุเรียนกับการเปลี่ยนแปลงราคาทุเรียน (R^2_p) และความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงมูลค่าของทุเรียนกับการเปลี่ยนแปลงปริมาณทุเรียน (R^2_Q)

2) นำค่าดัชนีการขาดเสถียรภาพ (Instability index) ที่ประกอบด้วย ระดับการขาดเสถียรภาพของมูลค่าผลผลิต (RI) ระดับการขาดเสถียรภาพของราคา (PI) และระดับการขาดเสถียรภาพของปริมาณ (QI) ไปวิเคราะห์ร่วมกับค่าสัมประสิทธิ์ตัวกำหนดของความสัมพันธ์ระหว่างการผันแปรของมูลค่ากับราคา (R^2_p) และค่าสัมประสิทธิ์ตัวกำหนดของความสัมพันธ์ระหว่างการผันแปรของมูลค่ากับปริมาณ (R^2_Q) เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุการขาดเสถียรภาพของทุเรียนว่ามีสาเหตุจากกรณีใด ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์สาเหตุของการแปรผันของมูลค่าผลผลิต

	สาเหตุความไม่มีเสถียรภาพ	ดัชนีการขาดเสถียรภาพ (Instability index)		ค่าสัมประสิทธิ์ตัวกำหนด (R ²)
กรณีที่ 1	การเลื่อนไปของเส้นอุปทานโดย เส้นอุปสงค์มีความยืดหยุ่นน้อย	RI < PI , RI <> QI	PI > QI	R ² _P > R ² _Q
กรณีที่ 2	การเลื่อนไปของเส้นอุปทานโดย เส้นอุปสงค์มีความยืดหยุ่นมาก	RI < QI , RI <> PI	PI < QI	R ² _P < R ² _Q
กรณีที่ 3	การเลื่อนไปของเส้นอุปสงค์โดย เส้นอุปทานมีความยืดหยุ่นน้อย	RI > PI และ QI	PI > QI	R ² _P > R ² _Q
กรณีที่ 4	การเลื่อนไปของเส้นอุปสงค์โดย เส้นอุปทานมีความยืดหยุ่นมาก	RI > PI และ QI	PI < QI	R ² _P < R ² _Q

4. ผลการวิจัย

4.1 การวิเคราะห์ระดับการขาดเสถียรภาพ (พ.ศ. 2548–2557)

การวิเคราะห์ในช่วงปี พ.ศ. 2548–2557 พบว่า ดัชนีการขาดเสถียรภาพของมูลค่าทุเรียน (RI) มีค่าเท่ากับ 8.5507 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าดัชนีการขาดเสถียรภาพของราคาทุเรียน (PI) ที่มีค่าเท่ากับ 9.3579 แต่มีค่ามากกว่าดัชนีการขาดเสถียรภาพของปริมาณทุเรียน (QI) ที่มีค่าเท่ากับ 5.3800 (RI < PI แต่ RI > QI โดยที่ PI > QI)

จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการผันแปรของมูลค่ากับราคา และความสัมพันธ์ระหว่างการผันแปรของมูลค่ากับปริมาณ พบว่า ค่า R²_P มีค่าเท่ากับ 0.7124 ซึ่งมากกว่า R²_Q ที่มีค่าเท่ากับ 0.0076 (RI < PI แต่ RI > QI โดยที่ PI > QI, R²_P > R²_Q) แสดงว่า ราคาและปริมาณเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงกันข้าม โดยการเปลี่ยนแปลงของราคาจะมากกว่าการเปลี่ยนแปลงของปริมาณ ทำให้รายได้เปลี่ยนแปลงน้อยกว่าการเปลี่ยนแปลงของราคา

สาเหตุ: การขาดเสถียรภาพของมูลค่าผลผลิตทุเรียนในช่วงปี พ.ศ. 2548–2557 เป็นไปตามกรณีที่ 1 ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปทาน โดยที่เส้นอุปสงค์มีความยืดหยุ่นน้อย

ตารางที่ 2 สาเหตุของการขาดเสถียรภาพของมูลค่าผลผลิตทุเรียนช่วง ปี พ.ศ. 2548 - 2557

ช่วงเวลา	ดัชนีการขาดเสถียรภาพ			ค่าสัมประสิทธิ์ตัวกำหนด	
	RI	PI	QI	R ² _P	R ² _Q
ปี พ.ศ. 2548 - 2557	8.5507	9.3579	5.3800	0.7124	0.0076
	RI < PI แต่ RI > QI โดยที่ PI > QI			R ² _P > R ² _Q	
	กรณีที่ 1 เส้นอุปทานเปลี่ยนแปลง โดยที่เส้นอุปสงค์มีความยืดหยุ่นน้อย				

4.2 การวิเคราะห์ระดับการขาดเสถียรภาพ (พ.ศ. 2558–2566)

การวิเคราะห์ในช่วงปี พ.ศ. 2558–2566 พบว่า ค่าดัชนีการขาดเสถียรภาพของมูลค่าทุเรียน (RI) มีค่าเท่ากับ 4.3657 ซึ่งมีค่ามากกว่าดัชนีการขาดเสถียรภาพของราคาทุเรียน (PI) ที่มีค่าเท่ากับ 2.7810 และมีค่า

มากกว่าดัชนีการขาดเสถียรภาพของปริมาณทุเรียน (QI) ที่มีค่าเท่ากับ 4.3169 ($RI > PI$ และ $RI > QI$ โดยที่ $PI < QI$)

จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการผันแปรของมูลค่ากับราคา และความสัมพันธ์ระหว่างการผันแปรของมูลค่ากับปริมาณ พบว่า ค่า R^2_P มีค่าเท่ากับ 0.9195 ซึ่งน้อยกว่า R^2_Q ที่มีค่าเท่ากับ 0.9836 ($RI > PI$ และ $RI > QI$ โดยที่ $PI < QI$, $R^2_P < R^2_Q$) แสดงว่า ราคาและปริมาณเปลี่ยนแปลงในทิศทางเดียวกัน โดยการเปลี่ยนแปลงของปริมาณจะมากกว่าการเปลี่ยนแปลงของราคา ทำให้รายได้เปลี่ยนแปลงมากกว่าการเปลี่ยนแปลงของราคาและปริมาณ

สาเหตุ: การขาดเสถียรภาพของมูลค่าผลผลิตทุเรียนในช่วงปี พ.ศ. 2558–2566 เป็นไปตามกรณีที่ 4 ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปสงค์ โดยที่เส้นอุปทานมีความยืดหยุ่นมาก

ตารางที่ 3 สาเหตุของการขาดเสถียรภาพของมูลค่าผลผลิตทุเรียนช่วง ปี พ.ศ. 2558 - 2566

ช่วงเวลา	ดัชนีการขาดเสถียรภาพ			ค่าสัมประสิทธิ์ตัวกำหนด	
	RI	PI	QI	R ² _P	R ² _Q
ปี พ.ศ. 2558 - 2566	4.3657	2.7810	4.3169	0.9195	0.9836
	RI > PI และ RI > QI โดยที่ PI < QI			R ² _P < R ² _Q	
	กรณีที่ 4 เส้นอุปสงค์เปลี่ยนแปลง โดยที่เส้นอุปทานมีความยืดหยุ่นมาก				

5. สรุปผลการวิจัย/อภิปรายผลการวิจัย/ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การขาดเสถียรภาพของมูลค่าผลผลิตทุเรียนในสองช่วงเวลามีสาเหตุที่แตกต่างกัน ในช่วงแรก (พ.ศ. 2548–2557) เกิดจากการเลื่อนของเส้นอุปทานโดยอุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นน้อย ส่วนช่วงหลัง (พ.ศ. 2558–2566) เกิดจากการเลื่อนของเส้นอุปสงค์โดยอุปทานที่มีความยืดหยุ่นมาก การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนถึงพลวัตการปรับตัวของอุตสาหกรรมทุเรียนไทยภายใต้อิทธิพลที่เพิ่มขึ้นของตลาดโลก โดยเฉพาะตลาดจีน

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สาเหตุของความไม่เสถียรภาพทางมูลค่าผลผลิตทุเรียนของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา จากปัจจัยด้านอุปทานในช่วงแรก มาเป็นปัจจัยด้านอุปสงค์ในช่วงหลัง

5.2.1 ช่วงปี พ.ศ. 2548–2557

ผลการศึกษาชี้ว่าการขาดเสถียรภาพของมูลค่าผลผลิตทุเรียนมีสาเหตุหลักมาจากการเลื่อนของเส้นอุปทานภายใต้สถานะที่เส้นอุปสงค์มีความยืดหยุ่นน้อย ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สาคร บัวบาน (2546) ซึ่งศึกษาการขาดเสถียรภาพในรายได้จากการขายทุเรียนของเกษตรกร ตลอดจนสอดคล้องกับผลการศึกษาในสินค้าเกษตรอื่นๆ เช่น งานวิจัยของวาจิณี ต้นศรีสวัสดิ์ (2545) จงกล สุวรรณไศละ (2547) และ ฤดีวรรณ ยิ่งยง และคณะ (2556) ที่พบว่า ความผันผวนของราคาและรายได้จากสินค้าเกษตรเกิดจากข้อจำกัดด้านการปรับตัวของอุปสงค์ในระยะสั้น เมื่อปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ราคาจะปรับลดลงในสัดส่วนที่มากกว่า ส่งผลให้มูลค่าผลผลิตขาดเสถียรภาพ แม้ว่าปริมาณการผลิตจะเพิ่มขึ้นก็ตาม ผลการศึกษานี้จึงเป็น

การยืนยันข้อเสนอเชิงทฤษฎีว่าการที่อุปสงค์มีความยืดหยุ่นน้อยเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ขยายผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงด้านอุปทานต่อรายได้เกษตรกร

ทั้งนี้ เนื่องจากปริมาณผลผลิตสินค้าเกษตรรวมถึงทุเรียนขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศ ปริมาณผลผลิตทุเรียนของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2548–2557 มีลักษณะค่อนข้างทรงตัว แม้ว่าจะปรากฏความผันผวนในบางปี ลักษณะดังกล่าวอาจบ่งชี้ถึงความอ่อนไหวของปริมาณผลผลิตต่อปัจจัยภายนอกที่ควบคุมได้ยาก เช่น ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช

ในขณะที่ทางด้านอุปสงค์ในช่วงเวลานี้ค่อนข้างคงที่และมีความยืดหยุ่นน้อย เนื่องจากตลาดหลักยังเป็นตลาดภายในประเทศและตลาดส่งออกกลุ่มเดิมซึ่งมีขนาดจำกัดและมีการเปลี่ยนแปลงไม่มาก ทำให้ปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นกดดันให้ราคาและมูลค่ารวมเกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งหักล้างกันไปมา (ปริมาณเพิ่มมาก ราคาลดลง) จึงนำไปสู่ความผันผวนด้านมูลค่าผลผลิต หมายความว่า รายได้เกษตรกรผันผวนเพราะปริมาณผลผลิตในแต่ละปีไม่แน่นอน (เช่น จากสภาพอากาศ) ขณะที่ความต้องการซื้อค่อนข้างคงที่

5.2.2 ช่วงปี พ.ศ. 2558–2566

ผลการศึกษาพบว่า การขาดเสถียรภาพของมูลค่าผลผลิตทุเรียนในช่วงนี้มีสาเหตุหลักมาจากการเลื่อนของเส้นอุปสงค์ภายใต้สภาวะที่เส้นอุปทานมีความยืดหยุ่นมาก ผลการศึกษาในช่วงนี้มีความคล้ายคลึงกับข้อค้นพบของพลเทพ ตันธวัชขารมณ (2540) ที่ชี้ให้เห็นว่า เมื่อประเทศพึ่งพาการส่งออกสินค้าเกษตรมากขึ้น ความผันผวนของรายได้มักเกิดจากปัจจัยด้านอุปสงค์ในตลาดโลกเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอุปสงค์จากประเทศคู่ค้าที่มีสัดส่วนการนำเข้าสูง

การเปลี่ยนแปลงนี้ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลที่เพิ่มขึ้นของปัจจัยด้านอุปสงค์ โดยเฉพาะจากตลาดส่งออก ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลสถานการณ์การส่งออกที่แสดงการเติบโตอย่างก้าวกระโดดของตลาดจีนภายหลังปี พ.ศ. 2558 อันเป็นผลส่วนหนึ่งมาจากข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย–จีน ซึ่งส่งผลให้ราคาทุเรียนอยู่ในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง กลายเป็นแรงจูงใจสำคัญให้เกษตรกรตัดสินใจลงทุนขยายเนื้อที่เพาะปลูก

ปริมาณผลผลิตทุเรียนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีการเติบโตอย่างก้าวกระโดด โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2562 และปีต่อมา การเพิ่มขึ้นของปริมาณผลผลิตนี้เป็นการตอบสนองของอุปทานในระยะยาว (Long-run Adjustment) จากการขยายตัวของเนื้อที่เพาะปลูกผลักดันให้เกิดการเพิ่มขึ้นของทั้งศักยภาพการผลิตและปริมาณผลผลิตทุเรียนของประเทศ

จึงกล่าวได้ว่าการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของอุปสงค์จากการขยายตัวของตลาดจีนในฐานะตลาดหลักของทุเรียนไทย ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์สามารถส่งผ่านมายังราคาและมูลค่าผลผลิตได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ในขณะที่ฝั่งอุปทานมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกและการลงทุนของเกษตรกรนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา ส่งผลให้ทั้งราคาและปริมาณผลผลิตปรับตัวในทิศทางเดียวกัน ลักษณะดังกล่าวสะท้อนถึงการเปลี่ยนผ่านของตลาดทุเรียนไทยจากตลาดสินค้าเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่ตลาดส่งออกที่มีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าตลาดทุเรียนของประเทศไทยมีการพึ่งพาต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศจีนมาก ทำให้ปัจจัยภายนอกประเทศ โดยเฉพาะนโยบายการค้า สภาวะเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้า และความต้องการของผู้บริโภคในต่างประเทศ มีผลกระทบอย่างมากต่อเสถียรภาพรายได้ของเกษตรกรไทย

5.3. ข้อเสนอแนะ

1) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการขาดเสถียรภาพของมูลค่าทุเรียนไทยได้เปลี่ยนจากการได้รับอิทธิพลหลักจากด้านอุปทานในอดีตไปสู่การได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงด้านอุปสงค์ในตลาดส่งออก โดยเฉพาะตลาดจีน ดังนั้น แนวนโยบายที่มุ่งเน้นเพียงการจัดการผลผลิตหรือเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตที่ทำมาในอดีตอาจไม่เพียงพอในการรักษาเสถียรภาพรายได้ของเกษตรกรในปัจจุบัน ภาครัฐจึงควรให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยงด้านตลาดมากขึ้น โดยเฉพาะการกระจายตลาดส่งออกเพื่อลดการพึ่งพาตลาดเดียว การส่งเสริมระบบสัญญาซื้อขายล่วงหน้าและการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง ตลอดจนการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปและการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้า นอกจากนี้ การพัฒนาระบบข้อมูลตลาดและการติดตามแนวโน้มอุปสงค์ในตลาดโลกอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ผู้ผลิตและผู้กำหนดนโยบายสามารถปรับตัวต่อความผันผวนของอุปสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) การกระจายความเสี่ยงและเสริมสร้างเสถียรภาพ จากผลการศึกษาพบว่าผลผลิตทุเรียนของไทยพึ่งพาการส่งออกค่อนข้างมาก โดยเฉพาะตลาดจีน ภาวะการณ์เช่นนี้ส่งผลให้อำนาจในการกำหนดราคาคงอยู่กับประเทศผู้นำเข้ารายใหญ่ นอกจากนี้ สถานการณ์ปัจจุบันยังปรากฏการเปลี่ยนแปลงในห่วงโซ่อุปทานโดยผู้ประกอบการจากประเทศจีนได้เข้ามามีบทบาทในการจัดตั้งธุรกิจเพื่อรวบรวมผลผลิตทุเรียนโดยตรง เพื่อเป็นการกระจายความเสี่ยงและเสริมสร้างเสถียรภาพให้กับอุตสาหกรรมทุเรียนไทยในระยะยาว หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาดำเนินกลยุทธ์เชิงรุกในการแสวงหาและพัฒนาตลาดส่งออกใหม่ที่มีศักยภาพ โดยมุ่งเน้นไปยังประเทศที่ยังมีการบริโภคทุเรียนในระดับต่ำหรือยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย รวมถึงประเทศที่มีความต้องการสินค้าเกษตรคุณภาพจากประเทศไทย เช่น ประเทศอินเดีย ตะวันออกกลาง และยุโรป การดำเนินการดังกล่าวควรควบคู่ไปกับการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค กฎระเบียบทางการค้า และช่องทางการจัดจำหน่ายในแต่ละตลาดเป้าหมายอย่างละเอียด เพื่อให้การเข้าสู่ตลาดใหม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งการขยายฐานตลาดส่งออกให้มีความหลากหลายจะส่งผลดีในหลายมิติ ได้แก่ (1) การบริหารจัดการอุปทานส่วนเกิน ช่วยรองรับปริมาณผลผลิตทุเรียนที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในอนาคต (2) การมีช่องทางตลาดที่หลากหลายจะช่วยลดแรงกดดันด้านราคา (3) การกระจายตลาดส่งออกไปยังหลายประเทศจะช่วยลดการพึ่งพาตลาดจีนลง เป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองของประเทศไทยในเวทีการค้าโลก นอกจากนี้ควรเตรียมมาตรการรองรับกรณีประเทศจีนชะลอการนำเข้าทุเรียนจากไทย(Demand Shock) เช่น การพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปเพื่อดูดซับผลผลิตส่วนเกิน การขยายช่องทางจำหน่ายในตลาดภายในประเทศ การจัดตั้งระบบติดตามสถานการณ์ตลาดส่งออกเพื่อใช้เป็นกลไกเตือนภัยล่วงหน้า เพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพให้กับอุตสาหกรรมทุเรียนไทยในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กรมศุลกากร. (2567). สถิติการค้าระหว่างประเทศของไทย รายสินค้า ปีงบประมาณ 2566. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2566 จาก https://www.customs.go.th/statistic_report.php
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2567). รายละเอียดภาวะเศรษฐกิจการเกษตร: ส่งออกสินค้าเกษตรไทยยังขยายตัวสวย สศก. โชว์ตัวเลขปี 66 เกินดุลกว่า 5 แสนล้าน ภายใต้ความตกลง FTA. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2567 จาก <https://www.oae.go.th/view/1/รายละเอียดภาวะเศรษฐกิจการเกษตร/44137/TH-TH>
- จกมล สุวรรณไสละ. (2547). การวิเคราะห์องค์ประกอบของการขาดเสถียรภาพในราคาและรายได้ของอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นิตานาด สุคนธปฏิภาค. (2528). การส่งเสริมการส่งออกและเสถียรภาพในรายได้สินค้าอุตสาหกรรมส่งออกของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บรรลพ พุฒิกุล, ศานิต แก้วเอี่ยม, และเอื้อ สิริจินดา. (2549). เศรษฐศาสตร์การผลิตทางการเกษตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พลเทพ ตันธวัชชากรมณ. (2540). การวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของความไม่เสถียรของการส่งออกสินค้าไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฤดีวรรณ ยิ่งยง, สุรีย์พร พานิชอัตรา, และธงชัย ศรีบุญจโชติ. (2556). รายงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ช่องทางการตลาดของมังคุดและการขาดเสถียรภาพทางด้านมูลค่า. จันทบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- วาจิณี ตันศรีสวัสดิ์. (2545). การศึกษาปัญหาการขาดเสถียรภาพในรายได้จากการส่งออกสินค้าเกษตรของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศูนย์ข้อมูลเกษตรแห่งชาติ. (2565). สินค้าเกษตรไม้ผล 6 สินค้า ปริมาณ มูลค่า ส่งออกและนำเข้า (รายเดือน รายประเทศ ย้อนหลัง). [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 เมษายน 2567 จาก <https://nabc-catalog.oae.go.th/dataset/oae0014>
- สาคร บัวบาน. (2546). การศึกษาความเคลื่อนไหวของราคาทุเรียนที่เกษตรกรได้รับ: กรณีศึกษาจังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2567). ราคาสินค้าเกษตรที่เกษตรกรขายได้ ณ ไร่นา. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2567 จาก https://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/price/monthly_pricedurian.pdf
- Coppock, J. D. (1962). *International economic instability*. McGraw-Hill.
- Damayani, C., Ekowati, T., & Prasetyo, E. (2021). Analisis kesediaan konsumen membayar durian di Gerai UcoK Durian Medan. *Jurnal Agrifarm*, 10(2), 65–70. <https://doi.org/10.24903/ajip.v10i2.1072>

- Jittamai, P., Toek, S., Sathaporn, P., Kongkanjana, K., & Chanlawong, N. (2025). Risk mitigation in durian cultivation in Thailand using the House of Risk (HOR) method: A case study of Pak Chong GI durian. *Sustainability*, **17**(1), 222. <https://doi.org/10.3390/su17010222>
- Koomsup, P. (1978). **Export instability and export diversification: A case study of Thailand**. Doctoral dissertation. Yale University.
- Limprapat, P. (1971). **Export instability and concentration of Thailand 1956–1968**. Master's dissertation. Thammasat University.
- Limprapat, P. (1979). **Major Causes and Effect of Thailand's Export Instability: 1961–1975**. Doctoral dissertation. University of Illinois.
- Massel, B. F. (1964). Export Concentration Fluctuation in Export Earning: A Cross-section Analysis. *American Economic Review*, **54**, 47 – 63.
- Massel, B. F. (1970). Export instability and economic structure. *American Economic Review*, **60**(4), 618–630.
- Naya, S. (1973). Fluctuation in export earnings and economic patterns of Asian countries. *Economic Development and Cultural Change*, **21**(4), 629–641. <https://doi.org/10.1086/450645>
- Nida, K., Ekowati, T., & Santoso, S. (2018). Price sensitivity analysis on purchasing decision process of durian in Jepara Regency and Semarang City, Central Java. *Agroland: The Agriculture Science Journal*, **5**(1), 9–15. <https://doi.org/10.22487/j24077593.2018.v5.i1.10452>
- Sangdang, P., Suwanmaneepong, S., Khormkhan, J., & Kerdsriserm, C. (2025). Factors affecting consumer purchasing decisions for quality durian in Rayong Province, Thailand. *International Journal of Agricultural Technology*, **21**(3), 1139–1148. <https://doi.org/10.63369/ijat.2025.21.3.1139-1148>
- Wonghanchao, W. (1970). **Impact of foreign trade and government policies on economic growth and development of Thailand 1955–1967**. Doctoral dissertation. Cornell University.